

Blaž Otrin

mag. zgodovine, višji arhivist, Nadškofijski arhiv Ljubljana
Krekov trg 1, 1000 Ljubljana
e-naslov: blaz.otrin@rkc.si

ODNOS LJUBLJANSKE ŠKOFIJE DO PRIKLJUČITVE PREKMURJA

V času prevratnih dogodkov ob koncu prve svetovne vojne, razpadu Avstro-Ogrske in vzpostavitve nove državne torbe Države Slovencev, Hrvatov in Srbov oz. pozneje Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je ljubljansko škofijo odločno vodil škof Anton Bonaventura Jeglič. V politiki je podpiral usmeritev Slovenske ljudske stranke oz. Vseslovenske ljudske stranke in s svojo podporo Majniški deklaraciji in nato deklaracijskemu gibanju pomembno usmerjal potek prelomnih dogodkov v letih 1917–1918.¹

Ko so na manifestaciji 29. oktobra 1918 na ljubljanskem Kongresnem trgu ljudske množice podprle Jugoslavijo, je bil med slavnostnimi govorniki tudi škof Jeglič, ki je bil zaradi podpore novi državi slavljen celo kot »primas Jugoslavije«.²

A kakšen je bil v kontekstu prevratnih dogodkov in ustanovitve nove države Jegličev odnos do Prekmurja oz. odnos Prekmurcev do njega? Jeglič je bil nesporen vodja škofije, zato se bomo v tem prispevku v prvi vrsti ukvarjali predvsem z njim. Drugi razlog za to pa je, da pri ostalih osebah, ki so bile v vodstvu škofije, tozadavnega gradiva tako rekoč ni zaznati.

V času prevrata se večina slovenskega prebivalstva sploh ni zavedala, da tam čez Muro, na ogrski strani monarhije živijo Slovenci. Že Majerjeva peticija za zedinjeno Slovenijo iz leta 1848³ v svojih zahtevah ni zaobsegla Slovencev

¹ France M. Dolinar, *Ljubljanski škofje*, Ljubljana 2007, str. 382–384; Jurij Perovšek, Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje, v: *Slovenska novejša zgodovina 1* (ur. Jasna Fischer et al.), Ljubljana 2004, str. 158–162; Andrej Rahten, *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije*, Celje 2016, str. 12, 98, 286.

² *Jegličev dnevnik*, Znanstvenokritična izdaja (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar), Celje-Ljubljana 2015), str. 764–765 (Dalje: *Jegličev dnevnik*).

³ Vasilij Melik, Majerjeva peticija za zedinjeno Slovenijo leta 1848, v: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, (1979), št. 1–2, str. 286–294.

iz Ogrske in je poleg njih spregledala še beneške Slovence,⁴ pa tudi pozneje je bila v zavesti velike večine omikanih in zavednih Slovencev narodna meja na severovzhodu postavljena na Muro.⁵ Jezikoslovci Kopitar, Čop, Miklošič in drugi so na podlagi analize jezika v začetku 19. stoletja sicer govorili o jeziku ogrskih Slovencev in tudi Peter Kozler je v Zemljevidu Slovenskih dežel iz leta 1853 zaobjel Prekmurje,⁶ zavest o povezanosti je bila prisotna tudi med ljudmi vzhodne Štajerske ob meji s Prekmurjem,⁷ a vse to ni prodrlo v širšo javno zavest, in tako v osrednjem delu Slovenije zavest o narodni povezanosti s Slovenci na Ogrskem tako rekoč ni obstajala.

O tem nazorno poroča Ivan Jerič, ko sta skupaj z Mihaelom Kūharjem 13. decembra 1918 obiskala najprej Narodno vladu v Ljubljani in nato poveljstvo Savske divizije, kjer sta skupaj prosila, naj jugoslovanska vojska zasede Prekmurje.⁸ Predsednik narodne vlade Josip Pogačnik je bil ob omembi Prekmurja zmeden in ju je vprašal: »Kje pa se nahaja ta pokrajina?« in »Pa tam živite Slovenci?« Nato je Pogačnik sklical vse poverjenike, ki so se takrat nahajali na sedežu narodne vlade, in nihče razen enega ni vedel, da slovensko Prekmurje sploh obstaja. Le poverjeniku za narodno obrambo Lovru Pogačniku se je dozdevalo kaj naj bi to bilo in je dejal: »Pred leti sem bil na Kapeli blizu Radgone in so mi kazali proti severu in rekli: 'Tako daleč, do koder vam oko sega, živijo ogrski Slovenci.'«⁹

Kot ni bilo pri večini Slovencev zavesti, da tem preko Mure živijo Slovenci, tudi pri Slovencih na Ogrskem, predvsem zaradi močnega madžarskega pritiska, dolgo ni bilo močne zavesti o povezavi in se je ta pričela močneje krepiti šele v vojnem in povojnem času.¹⁰ V tem smislu se torej ne gre čuditi, da v času prelomnih dogodkov v vodstvu ljubljanske škofije vprašanje Prekmurja ni bilo prisotno. A kljub temu lahko trdimo, da je škof Jeglič imel posreden vpliv tudi na prebuditev narodne zavesti v Prekmurju in na njeno priključitev Jugoslaviji.

⁴ Petición teh dveh delov ne omenja, Matija Majer pa je v poznejših člankih, kjer je zagovarjal nujnost uresničitve Zedinjene Slovenije, ogrske Slovence vseeno omenil. Prim. Stane Granda, Iz kulturnega v politični narod, v: *Od sanj do resničnosti*, Ljubljana 2001, str. 83.

⁵ Jurij Perovšek, *Slovenski prevrat 1918. Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*, Ljubljana 2018, str. 23–24.

⁶ Vilko Novak, Kulturni stiki do osvoboditve, v: *Slovenska krajina* (ur. Vilko Novak), Beltinci 1935, str. 40–45.

⁷ Matija Slavič, Narodnost in osvoboditev Prekmurcev, v: *Slovenska krajina* (ur. Vilko Novak), Beltinci 1935, str. 57–59.

⁸ Kakšnega hudega vznemirjenja pri vladi zaradi tega obiska ni bilo, saj v svojih nadaljnjih sejah Prekmurju niso posvetili pozornosti. Le isti dan, 13. decembra, je v zvezi s spomenico, ki jo je deputacija iz Medžimurja predložila poverjeništvu za narodno obrambo glede madžarskih grozodejstev nad Medžimurci, narodna vlada sporočila centralni vladi prošnjo, »da zasedejo čimpreje srske ali druge ententne čete Prekmurje in Medmurje.« Prim. Peter Ribnikar, *Sejní zapisniki narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in deželni vlad za Slovenijo, 1918–1921, 1. del*, Ljubljana 1998, str. 187.

⁹ Ivan Jerič, *Moji spomini*, Murska Sobota 2000, str. 51, 52.

¹⁰ Glavni nosilci Jugoslovanske ideje v prevratnih časih pa so bili po poročilu Ivana Jeriča bivši ljubljanski dijaki iz dijaškega doma lazaristov na Taboru. Jerič, *Moji spomini*, str. 50; Matija Slavič, Deset let – Slovenska krajina, v: *Slovenec*, št. 186, 18. avgust 1929, str. 8; Matija Slavič, *Prekmurje*, Ljubljana, 1921, str. 39.

Jeglič je bil ob nastopu vojne zvest Avstrijec ter vdan monarhiji in cesarju in hkrati kot pripadnik majhnega naroda zelo občutljiv za narodna vprašanja. Bil je zaskrbljen zaradi naraščajočega nacionalizma Nemcev in Madžarov, ki se je v vojnem času zaostрил, in bil prepričan, da bo prav ta nacionalizem, ki zatira manjše narode, monarhijo tudi pokopal. Vse to ga je privedlo k podpori Majniške deklaracije. Zakaj se je odločil podpreti deklaracijo, je zapisal v začetku leta 1919 v pastirskem pismu duhovnikom: »Jaz sem ves ta položaj premišljeval in sebi rekel: v deklaraciji zahtevamo samo svoje naravne pravice, osvoboditi se hočemo edino le od nas in za naš obstanek pogubnega vpliva Nemcev in Madžarov, nobenemu ne storimo z njo najmanjše krivice in za samo Avstrijo bi bila neodvisna jugoslovanska država najboljša obramba na jugu. Tako sem sebi govoril in tudi spoznal, da bomo Slovenci za vekomaj izgubljeni, ako ne dobimo sedaj v tej vojski lastne države, združeni s Hrvati in Srbi.«¹¹

Vlada na Dunaju je od vseh škofov zahtevala dosledno lojalnost in ni tolerirala vpletanja v politične zadeve, zato ne čudi, da jo je Jegličeva podpora deklaraciji vznemirila. Ob robu zasedanja gosposke zbornice med 29. in 31. junijem 1917 na Dunaju je Jegliča zato na zagovor poklical ministrski predsednik Max Hussarek von Heinlein (1865–1935). Pogovor je Jeglič zapisal v svojem dnevniku:

Hussarek: »Južnoslovansko vprašanje v vašem smislu je utopija.«

Jaz: »Ne, temveč življenjsko pomembno vprašanje, mi zahtevamo le naše naravno pravo, sedaj gre za biti ali ne biti.«

Hussarek: »Kako to?«

Jaz: »Germanizirajo nas. Ekscelenca ve, kaj so Nemci v tem pogledu zagrešili nasproti nam, za kaj pritiskajo na nas in nemški most do Jadrana!«

Hussarek: »Toda vi segate izven naših meja na Madžarsko.«

Jaz: »Ekscelenca ve bolje kot jaz, da je dualizem največja škoda za Avstrijo! In ti Madžari, ki so najbolj zagrizeni sovražniki Avstrije in dinastije, naj bi vedno zvestim Slovanom storili silo!«

Hussarek: »Zakaj ste se kot škof v Ljubljani, kjer je središče jugoslovanskega gibanja, postavili na čelo tega gibanja?«

Jaz: »S svojim pristopom sem v celotnem gibanju obvaroval avstrijsko in patriotsko usmeritev.«

Hussarek: »Toda veri ste mnogo škodovali in pravoslavni bodo prevladali nad katoličani.«

¹¹ Anton Bonaventura Jeglič, Duhovnikom, v: *Ljubljanski škofijski list* (1919) št. II, str. 10, 11 (dalje: Jeglič, Duhovnikom).

Jaz: »To ni res! Z mojim korakom se je versko življenje v moji škofiji okrepilo in pravoslavni se nam približujejo, ponovno se je pojavila misel o združitvi.«

Hussarek: »Toda glejte, kako modri in zadržani so drugi škofje, kot lavantinski škof, pobožni in odlični goriški nadškof in tržaški škof.«

Jaz: »Ti gospodje živijo v povsem drugačnih okoliščinah: lavantinski je bolan, goriški ima večji del škofije uničen in tržaški ima preveč mešano prebivalstvo.«

Hussarek: »Želim, da bi pač imeli milost za premisliti, ali ne bi bilo bolje, da bi se nekoliko umaknili.«¹²

Jeglič je storil ravno nasprotno, kot mu je svetoval Hussarek, in ko je poleti 1917 deklaracijsko gibanje zastalo, mu je Jeglič sklenil dati pospešek. Bil je pobudnik in prvopodpisani pod Ljubljansko izjavo 15. septembra 1917, s katero so podpisniki, tako rekoč ves politični vrh Kranjske, podprli deklaracijsko gibanje in politiko Jugoslovanskega kluba na Dunaju. Ta poteza še daleč ni bila samoumevna, saj je vzbudila nejevoljo na Dunaju, poleg tega se je s tem dejanjem Jeglič gibal na robu cerkvene discipline. Tik pred objavo Majniške deklaracije je namreč papež Benedikt XV. razglasil nov *Zbornik cerkvenega prava*, ki je med drugim duhovnikom prepovedoval politično udejstvovanje, izrecno pa tudi sodelovanje pri »preobratih javnega reda«, na kar je Jegliča opozoril tudi njegov metropolit, goriški nadškof Francišek Borgia Sedej. Kakor koli že, deklaracijsko gibanje je z Ljubljansko izjavo dobilo močan zagon in se je hitro razširilo po vseh južnoslovanskih pokrajinah monarhije. Majniška deklaracija je imela tudi močan antidualističen naboj, saj je zahtevala združitev vseh jugoslovanskih narodov v monarhiji, in to pod žezlom Habsburžanov, ne pod krono sv. Štefana, kar je pomenilo nasprotovanje takratni državni ureditvi, česar so se močno zavedali tudi ogrski vladni krogi.¹³

Če je časopis *Slovenec* še 20. septembra 1917 prinesel članek, ki je slovensko mejo na severovzhodu postavljal na reko Muro,¹⁴ so se spričo deklaracijskega gibanja prebudili tudi ogrski Slovenci, in tako je *Slovenec* v oktobru in novembru 1917 prinesel dva članka, v katerih sta anonimna pisca (imenovana ogrski in prekmurski Slovenec) podprla Majniško deklaracijo, poročala o trpljenju

¹² Tu je naveden prevod pogovora v nemškem jeziku, kakor ga je zapisal Jeglič in je zapisan v: *Jegličev dnevnik*, str. 755.

¹³ Rahten, *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije*, Celje 2016, str. 88–91, 98, 101, 145.

¹⁴ Slovenska meja na Štajerskem, v: *Slovenec*, št. 215, 20. september. 1917, str. 1.

Prekmurcev pod Madžari in izrazila upanje v združitev prekmurskih Slovencev z Jugoslovani.¹⁵

Dogodki pozno poleti in jeseni 1918 so se vršili z neverjetno hitrostjo in politična situacija se je spreminjala iz dneva v dan. 29. oktober 1918 je tako prinesel ustanovitev Države SHS, a večini še vedno ni bilo povsem jasno kako bo s to državo, ali bo ta v mejah monarhije ali pod žezlom Habsburžanov ali izven monarhije v tesni zvezi s Srbijo.¹⁶ Ozemlje nove države je bilo še zelo nedoločeno, Narodna vlada SHS v Ljubljani pa Prekmurja še ni dojemala kot svojega ozemlja, saj je za svoje ozemlje smatrala Kranjsko, slovenski del Goriške, slovenski del Istre, Trst ter dele Štajerske in Koroške.¹⁷

Da bi v negotovih časih zagotovil enoten nastop duhovnikov, je Jeglič za 13. november 1918 v Ljubljani sklical sestanek, pred tem pa jim poslal posebno pismo, datirano s 7. 11. 1918. V njem je na kratko povzel politični razvoj dogodkov v zadnjem letu in apeliral na enotnost med duhovniki v podpori SLS, še posebej med tistimi, ki so zaradi spora v SLS ostali zunaj stranke, saj da bo enotnost bistvenega pomena v demokratični družbi, kjer bo odločalo ljudstvo. O položaju Slovencev pa je zapisal: »Kaj bo pa z nami Slovenci? Pri nas so tri struje. Prva hoče zvesta majniški deklaraciji imeti Jugoslavijo pod žezlom starodavne habsburške dinastije, pod žezlom plemenitega cesarja Karla. Druga hoče neodvisno republiko; ta misel se med nami izredno hitro razširja, prerešetava se po vsem Slovenskem. Tretja pa – a najmanjša – želi srbsko dinastijo. Katoličani nismo za to dinastijo.«¹⁸

A uresničilo se je prav slednje, nova država se je morala zaradi nestabilnega mednarodnega položaja in groženj sosed po samo mesecu obstoja združiti s Kraljevino Srbijo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, in naposled je tudi to dejanje Jeglič podprl. V začetku leta 1919 je tozadevno zapisal: »Taka združitev je bila potrebna, ker drugače ententa Jugoslavije ne bi sploh priznala in kmalu bi mi bili žrtev Lahov, Nemcov in Madžarov, potem pa gorje nam. To lahko presodimo iz brezobzirnosti in siravosti teh narodov še sedaj posebno ob naših mejah, kjer bo treba razcepiti Koroško, Štajersko in Ogrsko.«¹⁹

Jeglič je bil zelo občutljiv do preganjanja manjših narodov s strani dominantnih, o čemer je pogosto pisal tudi v svojem dnevniku.²⁰ V času prevrata je posebno pozornost posvečal nevarnostim, ki so pretile na pragu njegove škofije,

¹⁵ Klic ogrskih Slovencev, v: *Slovenec*, št. 229, 6. oktober 1917, str. 1; Zatirani prekmurski Slovenci za svobodo in združenje z Jugoslovani, v: *Slovenec*, št. 263, 16. november 1917, str. 1; Jurij Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, Ljubljana 2018, str. 23–24.

¹⁶ Jeglič, Duhovnikom, str. 13.

¹⁷ Bojan Balkovec, Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani, v: *33 dni. 100. obletnica ustanovitve Države Slovencev, Hrvatov in Srbov*, Ljubljana 2001, str. 41.

¹⁸ Nadškofjski arhiv Ljubljana (NŠAL), ŽA Tržič, šk 42. VII, 15, 9, Okrožnice, duhovne in svetovne; »Duhovnikom«, 7. 11. 1918.

¹⁹ Jeglič, Duhovnikom, str. 13.

²⁰ Prim. Jegličev dnevnik, str. 1123.

na zahodu s strani Italijanov ter na Koroškem s strani Nemcev. Občutljivost za pritiske s strani »Lahov«, kakor je Jeglič imenoval Italijane, ne čudi, saj je bil kot škof goriške metropolije dobro seznanjen s situacijo v tej metropoliji, še bolj pa gre to njegovo občutljivost razumeti, ker so se po koncu vojne, v skladu z Londonskim sporazumom, kar štiri dekanije ljubljanske škofije (Vipava, Idrija, Trnovo – Ilirska Bistrica in Postojna), znašle v Italiji, meja se je zaprla in so se tamkajšnji duhovniki in verniki kmalu znašli v primežu italijanske raznarodovalne politike.

Spremljal je tudi napeto situacijo na Koroškem in se 15. avgusta 1919 celo odzval na povabilo v Sinčo vas blizu Dobrle vasi, kjer je maševal, po maši pa je z generalom Maistrom imel tudi govor na zborovanju v podporo Jugoslaviji.²¹

Jeglič se je zavedal tudi nevarnosti nacionalizma in nasilja Madžarov, a v njegovi percepciji je bilo to predvsem v odnosu do Hrvatov. Do njegovega konkretnega angažmaja glede Prekmurja v prelomnih letih 1917–1919 ni prišlo. Jeglič je bil preveč zaposlen s preštevilnimi težavami v svoji škofiji, kjer je komaj sledil toku dogodkov, poleg tega pa niti s strani Prekmurcev ni bilo nobene pobude. Nobenega dopisa, apela, spomenice ali česarkoli drugega ni najti ne v Jegličevi zapuščini ne v škofijskem arhivu Ljubljana.²² Zanimivo je tudi, da se v sklopu odprave v Ljubljano, ki sta jo 13. decembra 1918 opravila Jerič in Kühar, nista oglasila tudi pri škofu Jegliču.

Tudi v literaturi, memoarskih spisih²³ in zapuščinah duhovnikov, ki so bili v vodstvu ljubljanske škofije,²⁴ ni najti dokumentov, ki bi v času 1917–1919 kazali o kakršnihkoli stikih med vodstvom ljubljanske škofije in duhovniki iz Prekmurja ali povezavo pri kakršnemkoli prizadevanju glede priključitve Prekmurja.

Ko se je nova država vzpostavila in so se po mirovnih konferencah določile meje, je Jeglič aktivno podprl prizadevanje, da se škofijske meje uredijo z novimi državnimi mejami. Pri tem je podprl prizadevanja, da se ozemlje Prekmurja izloči iz sombotelske škofije in priključi k lavantinski škofiji. 8. februarja 1920 je Jeglič papežu Benediktu XV. napisal pismo, v katerem ga je prosil, da bi za vse ozemlje Slovencev (*»pro regione Sloveniae«*) v novi Kraljevini Srbov,

²¹ Jegličev dnevnik, str. 785.

²² V Nadškofijskem arhivu Ljubljana v fondu NŠAL 5, Škofijski arhiv Ljubljana 5, v letih 1917–1923 ni gradiva o Prekmurju. Pregledali smo gesla: državne zadeve (šk. 49), nunciatura (šk. 135), papež (šk. 159), škofije – tuje (šk. 255), geslo duhovniki – tuji (šk. 51) pa smo pregledali za leta 1917–1920. Med tem gradivom je le en dokument, ki omenja Prekmurje, pa še ta je nepomemben. Med geslom škofije – tuje (šk. 255) je namreč dokument št. 4864/1921. Gre za dopis škofijskega ordinariata iz Trsta z dne 16. 12. 1921, v katerem sprašujejo o podatkih za bivšega vojnega kurata Alojzija Peterlina, ki naj bi nekaj časa bival tudi v Prekmurju. Škofijski ordinariat v Ljubljani je odgovoril, da o njem nima podatkov.

²³ Prim. Matjaž Ambrožič, *Dnevniški zapiski dr. Evgena Lampeta* (1898–1917), Ljubljana 2007; Matjaž Ambrožič, *Spomini in seme-niška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraha*, Ljubljana 2010; Janez Kalan, *Moja oporoka – tipkopis* (v: NŠAL 466, zapuščina Janez Kalan, šk. 67).

²⁴ Dokumentov o stikih ni najti ne v zapuščini škofa Jegliča (NŠAL 331) ne v zapuščinah drugih vidnih duhovnikov ljubljanske škofije (NŠAL 467 Ignacij Nadrah, NŠAL 452 Andrej Kalan, NŠAL 460 Aleš Ušeničnik, NŠAL 437 Janez Flis).

Hrvatov in Slovencev ustanovil samostojno metropolijo s sedežem v Ljubljani in sufraganom v Mariboru, ki bi bila neposredno podrejena Svetemu sedežu. Navedel je historične razloge, da je bila ob ustanovitvi leta 1462 pa do leta 1830 ljubljanska škofija že neposredno podrejena Svetemu sedežu in da je bil Mihael Brigido med leti 1788–1806 že ljubljanski nadškof, in trenutno situacijo, saj je sedež metropolije Gorica v drugi državi, Kraljestvu Italije, Ljubljana pa je politično in socialno središče Slovencev, ki ima od leta 1919 tudi teološko fakulteto. Pri tem bi se morala Ljubljana izločiti iz goriške metropolije, lavantinska škofija pa iz salzburške metropolije, vendar Jeglič nikjer posebej ne omenja Prekmurja oz. izločitve iz sombotelske škofije. Lahko, da je Prekmurje objel v stavku »*pro regione Sloveniae*«, vendar ga ni izrecno navedel,²⁵ res pa je tudi, da takrat še ni bila sklenjena Trianonska pogodba, ki je dokončno določila meje med Kraljevino SHS in Madžarsko.

Jeglič Prekmurje prvič neposredno omeni 17. februarja 1920 v svojem dnevniku v zvezi z Orli, kjer zapiše: »Na Prekmurskem so vsi fantje pri Orlih, možje pa pri Kmečki zvezi, da Sokoli in samostojni nič več vmes ne morejo. *Deo gratias!*«²⁶

24. februarja 1920 so Otokar Rybář, Ivan Žolger in Lambert Ehrlich z mirovne konference v Parizu poslali podpredsedniku vlade Antonu Korošču pismo, v katerem so apelirali, naj vlada sistemizira dve mesti pri poslaništvu v Rimu, da bodo lahko intervenirali pri Svetem sedežu v korist Jugoslavije ter tako poizkušali paralizirati sovražni vpliv Nemcev, Italijanov in Madžarov. Pri tem so opozorili tudi, da je madžarska delegacija predložila mirovni konferenci spomenico, ki apelira, da se na Ogrskem ohrani dosedanja cerkvena struktura, in to tudi v primeru, če se Ogrska razdeli, saj da je struktura stara več sto let in da bi razdelitev pomenila ogromno finančnih ter personalnih težav, poleg tega pa da je potrebno zavarovati katoliške dežele pred pravoslavljem. Pri tem je madžarska stran zahtevala mednarodno garancijo, da nove države ne bodo skušale vplivati na Sveti sedež glede sprememb cerkvenih meja, pri čemer ni nobenega dvoma, »da deluje paralelni vpliv od ogrske strani tudi že v Vatikanu.« Kopijo pisma je naslednji dan Ivan Žolger skupaj s sopodpisnikom (podpis je nečitljiv) poslal škofu Jegliču s prošnjo, da »blagovoli posvetiti tej važni zadeve svojo pozornost.«²⁷

Ko se je na Jegliča v decembru 1921 obrnil Anton Korošec, naj posreduje pri Svetem sedežu za imenovanje apostolskih administratorjev v Bački, Banatu

²⁵ NŠAL 5, Škofijstvo Ljubljana, šk. 263, dokument št. 1019/1920. Zahvaljujem se dr. Francetu M. Dolinarju, da me je opozoril na ta dokument, ki po logiki sicer ne spada v omenjeno geslo (Škofijstvo Ljubljana).

²⁶ Jegličev dnevnik, str. 801.

²⁷ NŠAL 5, Škofovsko konferenca, šk. 268, leto 1920.

in Prekmurju, je to nemudoma tudi storil.²⁸ Tudi ko so jugoslovanski škofje leta 1922 razpravljali o predlogu sklenitve konkordata med Svetim sedežem in Kraljevino SHS, je v svojih »opazkah« na predlog Jeglič zapisal, naj se Prekmurje izloči iz sombotelske škofije in skupaj z mežiško dolino pripoji škofiji v Mariboru.²⁹

Lavantinski škof Andrej Karlin je bil 1. decembra 1923 imenovan za apostolskega administratorja za dvajset župnij prekmurskih dekanij Murska Sobota in Lendava.³⁰ Ob tem je 9. novembra 1923 Jeglič zapisal: »Te dni sem dobil od nuncija imenovanje apostolskim administratorjem za obe župniji na Jezerskem. Enako imenovanje so dobili lavantinski škof za Mežiško dolino in Prekmurje, pa djakovski za nekaj župnij, spadajočih pod Pečuh. To je gotovo izposloval nuncij, ki je bil več tednov v Rimu. Bilo je potrebno posebno za kraje, ki so spadali pod Madžarsko. Sedaj bo konec marsikakim neprilikam in pritožbam vladajočih krogov, da Vatikan skrbi za Italijane, ki je cerkvene razmere na Reki in v Zari koj uravnala, za nas v SHS jih pa noče.«³¹

Lavantinski škof je tako postal upravitelj za tisto področje sombotelske škofije, ki je spadalo pod Kraljevino SHS, formalno pa je bilo Prekmurje še vedno del sombotelske škofije. Celotno situacijo glede škofijskih mej je nameraval razrešiti konkordat med Jugoslavijo in Svetim sedežem iz leta 1935, ki je predvideval ljubljansko cerkveno pokrajino, ki bi obsegala vse slovensko ozemlje v Jugoslaviji, kot je že leta 1920 predlagal Jeglič, in bi bila sestavljena iz nadškofije Ljubljana in lavantinske škofije, k slednji pa bi se priključili vsi deli župnij in župnije, ki so še spadale pod sekovsko, krško in sombotelsko škofijo in je bil takrat njihov apostolski administrator lavantinski škof.³² Konkordat, kot vemo, ni zaživel, in tako je bila priključitev Prekmurja k mariborski škofiji izpeljana šele leta 1964.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL, ŽA Tržič, šk. 42.

²⁸ »Te dni sem pisal v Rim dvoje pisem. Bil je pri meni dr. Korošec in mi sporočil željo duhovnikov v Bački, Banatu in Prekmurju, naj bi Sveta stolica čim prej nastavila vsaj apostolske upravitelje, ki bodo branili cerkvene pravice in držali disciplino pri duhovnikih. To sem sporočil v Rim in prosil, naj izpolnijo tozadevnepredloge jugoslovanskih škofov na sestanku zadnje dni aprila. Dodal sem, da je nunciatura o tem poučena, da pa naši predstavniki dvomijo, če nuncij sporoča v Rim, in to radi že javno znanega spora med nuncijem in avditorjem.« *Jegličev dnevnik*, str. 889

²⁹ NŠAL 5, Škofovska konferenca, šk. 268, leto 1922, »Opazke« I, Jegličev rokopis.

³⁰ Jože Smej, Priključitev delov sombotelske, krške in sekovske škofije mariborski škofiji leta 1964, v: *Zbornik ob 750-letnici mariborske škofije*, Maribor 1978, str. 20.

³¹ *Jegličev dnevnik*, str. 946.

³² Gašper Mithans, *Urejanje odnosov med Rimskokatoliško cerkvijo in državnimi oblastmi v Kraljevini Jugoslaviji (1918–1941) in jugoslovanski konkordat*, doktorska disertacija, Koper 2012, str. 393.

- NŠAL 5, Škofijski arhiv Ljubljana 5, šk. 49, 51, 135, 159, 255, 263, 268, 269.
NŠAL 331, Anton Bonaventura Jeglič.
NŠAL 437, Janez Flis.
NŠAL 452, Andrej Kalan.
NŠAL 460, Aleš Ušeničnik.
NŠAL 466, Janez Kalan, šk. 67.
NŠAL 467, Ignacij Nadrah.

Neobjavljeni viri

Mithans, Gašper, *Urejanje odnosov med Rimskokatoliško cerkvijo in državnimi oblastmi v Kraljevini Jugoslaviji (1918–1941) in jugoslovanski konkordat*, doktorska disertacija, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper 2012.

Objavljeni viri

- Ambrožič, Matjaž, *Dnevniški zapiski dr. Evgena Lampeta (1898–1917)*. Viri 26. Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 2007.
Ambrožič, Matjaž, *Spomini in semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraha*. Viri 30. Arhivsko Društvo Slovenije, Ljubljana 2010.
Jegličev dnevnik, Znanstvenokritična izdaja (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar), Celjska Mohorjeva družba, Celje-Ljubljana, 2015.
Ribnikar, Peter, *Sejni zapisniki narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in deželnih vlad za Slovenijo, 1918–1921, 1. del*, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 1998.

Časopisi

Slovenec, 1917.

Literatura

- Balkovec, Bojan, *Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, v: 33 dni. 100. obletnica ustanovitve Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana 2001, str. 35–48.
Dolinar, France, *Ljubljanski škofje*, Družina, Ljubljana 2007.
Granda, Stane, *Iz kulturnega v politični narod*, v: *Od sanj do resničnosti. Razvoj slovenske državnosti*, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2001, str. 69–93.
Jeglič, Anton Bonaventura, *Duhovnikom*, v: *Ljubljanski škofijski list (1919)*, št. II, str. 10–16.
Jerič, Ivan, *Moji spomini*, Zavod sv. Miklavža, Murska Sobota 2000.
Melik, Vasilij, *Majerjeva peticija za zedinjeno Slovenijo leta 1848*, v: *Časopis za zgodovino in narodopisje* 50 (1979), št. 1–2, str. 286–294.
Mithans, Gašper, *Urejanje odnosov med Rimskokatoliško cerkvijo in državnimi oblastmi v Kraljevini Jugoslaviji (1918–1941) in jugoslovanski konkordat*, doktorska disertacija, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper 2012.
Novak, Vilko, *Kulturni stiki do osvobojenja*, v: *Slovenska krajina. Zbornik ob petnajstletnici osvobojenja*, (ur. Vilko Novak), Konzorcij, Beltinci 1935, str. 40–45.
Perovšek, Jurij, *Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje*, v: *Slovenska novejša zgodovina 1* (ur. Jasna Fischer et al.), Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2004, str. 158–162.
Perovšek, Jurij, *Slovenski prevrat 1918. Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2018.

Rahten, Andrej, *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije*, Celjska Mohorjeva družba, Celje 2016.

Slavič, Matija, Deset let – Slovenska krajina, v: *Slovenec*, 18. avgust 1929, str. 8.

Slavič, Matija, *Prekmurje*, Slovenska krščansko-socialna zveza, Ljubljana 1921.

Slavič, Matija, Narodnost in osvoboditev Prekmurcev, v: *Slovenska krajina*, Beltinci 1935, str. 57–59.

Smej, Jože, Priključitev delov sombotelske, krške in sekovske škofije mariborski škofiji leta 1964, v: *Zbornik ob 750-letnici mariborske škofije* (ur. Anton Ožinger), Škofijski ordinariat Maribor, Maribor 1978, str. 20–27.

POVZETEK

V času prelomnih dogodkov 1917–1919 ni bilo nobenega direktnega stika med vodstvom ljubljanske škofije in Prekmurci oz. nobenega dejanja, ki bi šlo direktno v smer prizadevanja ali podpore priključitvi Prekmurja k Jugoslaviji. Nobena od strani ni pri tem izkazala nobenega interesa. Vpliv škofa Antona Bonaventura Jegliča na priključitev pa je bil posreden. Jeglič je odločno podprl Majniško deklaracijo in deklaracijsko gibanje, ki se je po podpisu Ljubljanske izjave 15. septembra 1917, za katero je imel največ zaslug prav Jeglič, razširilo po vsem slovanskem jugovzhodu monarhije. S tem je posredno vplival tudi na narodno prebuditev v Prekmurju. Po letu 1920 je Jeglič podprl prizadevanja za priključitev ozemlja Prekmurja k lavantinski škofiji, kar se je delno uresničilo 1. decembra 1923, ko je lavantinski škof postal apostolski administrator prekmurških župnij.

KLJUČNE BESEDE: *priključitev Prekmurja, Anton Bonaventura Jeglič (1850–1937), škofija Ljubljana, Majniška deklaracija*

Summary

ATTITUDE OF THE DIOCESE OF LJUBLJANA TOWARDS THE ANNEXATION OF PREKMURJE

In the time of the ground-breaking events of 1917–1919, no direct contact was made between the leadership of the Diocese of Ljubljana and the people of Prekmurje nor any action which would be directed towards striving for or supporting the annexation of Prekmurje to Yugoslavia. Neither side showed any interest in doing so. The influence of Bishop Anton Bonaventura Jeglič on the annexation was indirect. A.B. Jeglič strongly supported the Majniška deklaracija Declaration and its movement which, after the Ljubljanska izjava Statement was signed on 15 September 1917, for which A.B. Jeglič can be most credited, spread across the entire Slavic southeast of the Monarchy. Thus, he indirectly influenced the national awakening in Prekmurje. After 1920, A.B. Jeglič supported

the efforts for the annexation of the Prekmurje territory to the Diocese of Lavant, which was partly realised on 1 December 1923, when the Bishop of Lavant became the apostolic administrator of parishes in Prekmurje.

KEYWORDS: *annexation of Prekmurje, Anton Bonaventura Jeglič (1850–1937), Diocese of Ljubljana, Majniška deklaracija*